

היום נלמד בעזרת ה':

נזיר דף נב

(בעמ' הקודם)

👉 האוכל נמלה חייב למרות שיש בה רק כל שהוא ואין בה כזית.

בעי רבא: נמלה שנקצצו רגליה שעדיין היא יכולה לחיות ויש עליה שם של 'בריה', האם הדין הוא שחייבים רק על 'שיעור' של נמלה שלמה וכיון שהיא חסרה האוכלה פטור, או שהדין הוא שחייבים על 'בריה' וכיון שהיא יכולה לחיות יש לה עדיין דין של 'בריה'.

הגמ' רוצה לפשוט את הספק:

אמר רב יהודה מדסקרתא, ת"ש: למדנו בברייתא - נאמר לגבי שרצים "אֵלֶּה הַטְּמָאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ כֹּל הַנִּגָּע בָּהֶם בְּמָתָם יִטְמָא עַד הָעֶרֶב", "בהם" משמע שרק הנוגע בכל השרץ נטמא. ואילו במקום אחר נאמר "וְכָל אֲשֶׁר יַפֵּל עָלָיו מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמָא", "מהם" משמע שאפילו אם נגע במקצת השרץ נטמא.

הא כיצד? א"כ כיצד ניישב את שני הפסוקים הסותרים הללו?

תשובה - עד שיגע במקצתו שהוא ככולו: כלומר שהנוגע במקצת שרץ הרי הוא טמא כאילו נגע בכל השרץ, ושיערו חכמים שהנוגע בגודל של עדשה מן השרץ נטמא, לפי שהחומט (= מין שרץ) בתחילת ברייתו הוא בגודל של כעדשה. נמצא ששני הפסוקים מיושבים, שבמקרה שנגע במקצת השרץ (= "מהם") ואותו מקצת היה בגודל של כעדשה, זה נחשב כאילו נגע בכל השרץ (= "בהם"), לפי שיש שרץ שלם בגודל כזה. ע"כ הברייתא.

ש"מ: מוכח שחייבים על 'שיעור' והאוכל נמלה שנקצצו רגליה פטור, שהרי החומט בתחילת ברייתו למרות שהוא רק בגודל כעדשה הוא שלם עם רגליו וקרניו, ואם חתכו ממנו קצת ויש בו פחות מכעדשה האוכלו פטור למרות שהוא יכול לחיות, לפי שצריך כעדשה ממש כברייתו, וכמו כן חייבים רק על נמלה שלמה.

(המשך בדף הבא ↓)

דחיייה: אמר רב שמעיה: אין להשוות בין חומט לנמלה, שהחומט אם נפחת ממנו מעט בתחילת ברייתו לא נופלת בו נשמה ולעולם לא יתחיל לחיות, ולכן אין לנו להחשיבו 'בריה' בפחות מכעדשה, אבל נמלה שהיא כבר חיה אף אם נקצצו רגליה היא תמשיך לחיות הרבה זמן, ויתכן שיש לה עדיין שם 'בריה' והאוכלה חייב.

תיבעי לך: נשאר הספק.

למדנו במשנתנו שהנזיר מגלח על השדרה והגולגולת:

איבעיא להו: האם כוונת המשנה שהנזיר מגלח רק אם נגע גם בשדרה וגם בגולגולת, או שמגלח אף אם נגע או בשדרה או בגולגולת.

אמר רבא: למדנו בברייתא - שדרה של מת ששבר את רוב הצלעות שבה, טהורה מלטמא באהל ומטמאה רק במגע ובמשא. אבל אם השדרה נמצאת בקבר, אפילו אם היא נשברו רוב הצלעות שבה או שהיא מפורקת טמאה, מפני שהקרוב מצרף את הצלעות כאילו הם מחוברות בשדרה. ע"כ הברייתא.

טעמא דגירד: משמע שאינה מטמאה באהל לפי שהוא שבר את רוב צלעותיה, אבל אם לא שבר הרי היא מטמאה באהל למרות שיש כאן רק שדרה ללא גולגולת, א"כ מוכח שהנזיר מגלח אף אם נגע או בשדרה או בגולגולת.

דחיייה: הא לא קתני: הברייתא לא אמרה שאם לא שבר טמאה למרות שאין עמה גולגולת, ויתכן שהברייתא עוסקת במקרה שיש שם גולגולת, והחידוש בברייתא הוא שלמרות שיש עמה גולגולת אם שבר את רוב צלעותיה טהורה.

אידיך תיבעי לך: וא"כ נשאר הספק מה כוונת המשנה.

תא שמע רבי יהודה אומר ששה דברים וכו': יבוארו לקמן.

ומעשה שהביאו קופה מלאה עצמות לבית הכנסת של צורפי נחושת, והניחוה במקום שאין שם גג כדי שלא תטמא באהל את הנכנסים לשם, ונכנס תודוס הרופא וכל הרופאים עמו שהיו בקיאים בעצמות כדי לבדוק האם הם משני מתים או ממת אחד, ואמרו שאין כאן שדרה ממת אחד, וטיהרו חכמים את העצמות הללו מטומאת אהל, וגם רבי עקיבא חזר בו וטיהר. ע"כ הברייתא.

טעמא: משמע שטיהרו בגלל שאין כאן שדרה ממת אחד, אבל אם היה שדרה או גולגולת ממת אחד הנזיר מגלח עליה. א"כ מוכח שהנזיר מגלח אף אם נגע או בשדרה או בגולגולת.

(המשך בדף הבא ↓)

דחייה: לא מבעיא קאמר: כוונת הברייתא שהרופאים אמרו שלא רק שאין כאן שדרה וגולגולת ממת אחד אלא אין כאן אפילו שדרה ממת אחד וגולגולת ממת אחר.

ת"ש ממניינא: מהמנין של ששת הדברים שנחלקו רבי עקיבא וחכמים, שרבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין (כמובא בברייתא לעיל, ועכשיו מביאה הגמרא את הברייתא שמפרטת אותם). בכל הרשימה הזו הנושא הוא האם שני חלקים מצטרפים יחד: או שני חלקים שבאו משני מתים, או אפילו שני חלקים שבאו ממת אחד.

אבר מן המת שבא משני מתים: לקחו מכל מת חצי איבר. ועל אבר מן החי: כנ"ל. וכן על חצי קב עצמות כנ"ל, ועל רביעית דם כנ"ל. ועל עצם כשעורה (של מת אחד) שנחלק לשניים. ועל השדרה והגולגולת שבאו משני מתים.

ההוכחה: אם 'השדרה והגולגולת' הכוונה לשדרה או גולגולת - נמצא שיש כאן 7 דברים ולא 6!

דחייה: כי קתני: המניין של ששת הדברים הוא רק בדברים שהרבה חכמים חולקים על רבי עקיבא, אבל 'עצם כשעורה שנחלק לשניים' אינו נמנה ברשימת ששת הדברים משום שחכם יחיד חולק על רבי עקיבא בזה, הלא הוא רבי יוחנן בן נורי כפי שמובא במשנה באהלות.

דחייה נוספת: ואיבעית אימא: 'אבר מן המת' הוא חלק מהרשימה אך לא 'אבר מן החי', משום שהוא כבר נכלל ב'אבר מן המת' והיינו הך.

ואיבעית אימא: התנא מנה ברשימת ששת הדברים רק דברים שהנזיר מגלח אם נטמא בהם בטומאת אוהל, אבל עצם כשעורה שאינו מטמא באוהל (רק במגע ומשא) אינו מהרשימה.

ואיבעית אימא: התנא מנה ברשימה רק דברים שרבי עקיבא חזר בו לאחר מכן והודה לחכמים (כמו שכתוב בברייתא הראשונה), אבל ב'רביעית דם הבאה משני מתים' לא חזר בו רבי עקיבא שמטמאת.

לא תשנה רביעית דם בחזרה: אל תמנה את רביעית דם כאחד מהדברים שחזר בו רבי עקיבא, כי רבי עקיבא ממשיך לומר זאת. ועוד שהפסוק מסייע לו שנאמר 'ועל כָּל נְפֹשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא' כלומר רביעית דם שהנפש תלויה בה נאמרת בפסוק בלשון רבים 'נפשות' ללמד שגם אם היא באה משני מתים היא מטמאת. ועוד, שרבי שמעון

תלמידו אומר: 'עד סוף ימיו היה רבי עקיבא מטמא רביעית דם משני מתים, ואם לאחר מותו הוא חזר בו – אינני יודע'.

תנא הושחרו שיניו: מכיון שרבי שמעון דיבר בלשון שאינה מכובדת כלפי רבו (שאמר 'אם משמת חזר בו איני יודע') הוא התענה על כך ימים רבים.

ת"ש דתניא ב"ש אומרים: לדעת בית שמאי 'רובע קב עצמות' שמטמא היינו אפילו אם הכמות הזו הגיעה רק משניים או שלושה עצמות בלבד, אבל לדעת בית הלל דווקא אם הכמות הזו הגיעה מעצמות של עיקר הגוף דהיינו או מעצמות שמהוות את 'רוב הבניין' של הגוף (כדלהלן) או את 'רוב מניין' העצמות (125 מתוך רמ"ח איברים, והיינו שחתך מקצת מכל 125 אברים ומילא בהם רובע קב).

אמר רבי יהושע: אני יכול לפרש שאין מחלוקת בין בית שמאי לבית הלל. כי בית שמאי דברו על 'רוב בנין' דהיינו מה שהם אמרו 'או משניים או משלושה' הכוונה לשני שוקיים וירך אחת, או שני ירכיים ושוק אחד, שהם מהווים את רב גובה האדם. ואילו בית הלל דיברו על 'רוב מנין' אפילו כשאין העצמות הללו מהוות את 'רוב הבנין', והיינו בידיים וברגליים שיש בהם 120 איברים, מספר הקרוב לרוב מנין (כי בכל אצבע יש 6 איברים 20X אצבעות).

שמאי אומר: עד כאן היתה זו 'משנה ראשונה', לאחר מכן שמאי חזר בו ואמר (מלאכת שלמה): אפילו עצם אחת מתוך השדרה או מתוך הגולגולת מטמאת. ההוכחה: הגמרא מבינה שאם שמאי סובר שאפילו עצם אחת מתוך השדרה או הגולגולת מטמאת, אם כן רבנן שחולקים עליו סוברים או שדרה שלימה או גולגולת שלימה מטמאת, אך אין לומר שהם יסברו שצריך גם שדרה וגם גולגולת כי אז המחלוקת ביניהם תהיה קיצונית מידי (רא"ש).

דחיה: **שאני שמאי דמחמיר טפי:** מכיון ששמאי מחמיר ביותר, יתכן שרבנן חולקים עליו בשני הדברים, גם שעצם אחת מתוך השדרה או הגולגולת לא מטמאת ועוד שצריך גם את השדרה וגם את הגולגולת.

לפשוט מינה: אם כן נפשוט להיפך, שלדעת רבנן צריך גם שדרה וגם גולגולת?

דחיה: **לא, עד כאן וכו':** יתכן שרבנן חולקים רק על עצם אחת מתוך השדרה או הגולגולת, ולדעתם צריך או שדרה שלימה או גולגולת שלימה.